

PRIKAZ SAMOUBOJSTAVA U DNEVNOM TISKU U DALMACIJI IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

A REVIEW OF SUICIDES IN DALMATIA REPORTED IN THE DAILY PRESS BETWEEN TWO WORLD WARS

Ivo Mišur*

SAŽETAK

U članku će se dati kratak prikaz pristupa samoubojstvu između dva svjetska rata. Ujedno će se pojasniti problematika istraživanja samoubojstava u Dalmaciji između 1918. i 1939. Ukratko će se izložiti utjecaj književnosti i medija na imitaciju samoubojstava. Analizirat će se tekstovi novinskih izvještaja o samoubojstvima u Dalmaciji koja su se dogodila u razdoblju između dva svjetska rata. Obradit će se i odabir riječi u naslovima vijesti. Statistički će se analizirati slučajevi prema dobi, spolu, metodi, lokaciji te mjesečnoj distribuciji. Jedan je od ciljeva rada istražiti jesu li vijesti iz novina utjecale ili potaknule imitacije. Pokušat će se utvrditi i jesu li postojali slučajevi imitacije unutar istoga mjesta, tj. mikrolokacije.

Ključne riječi: samoubojstvo, Dalmacija, međuratno razdoblje, novine, utjecaj medija

UVOD

Samoubojstvo¹ se može definirati kao smrt uzrokovana samoozljeđivanjem ili bilo kojim štetnim ponašanjem s namjerom da se okonča život kao rezultat tog ponašanja (Crosbyetal, 2011, str. 5.). Iako je samoubojstvo prisutno u

* Adresa za korespondenciju: Ladišina ulica 15, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-mail: ivo.misur@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6044-8208>

¹ U članku će se u skladu sa smjernicama WHO-a, da bi se izbjegla pretjerana uporaba riječi samoubojica i samoubojstvo te desenzibilizirala javnost, počinitelji samoubojstava što je više moguće nazivati akteri, a sam čin slučaj.

svim društvenim zajednicama u povijesti (Adler, 1984., str. 6.) tek je krajem 19. stoljeća ovaj fenomen došao u fokus socioloških istraživanja. Emile Durkheim, autor opsežne sociološke studije objavljene u knjizi *Samoubojstvo*, iznio je teoriju koja je i danas prihvaćena, da je fenomen samoubojstava produkt poremećene društvene ravnoteže i narušenih odnosa između pojedinca i društvenih institucija (Durkheim, 1997.). Nisu se samo sociolozi zanimali za ovu pojavu, već i istraživači iz mnogih grana znanosti. U zadnjih deset godina u Hrvatskoj su objavljeni mnogi članci koji su se bavili ovom tematikom. Fenomenom samoubojstava u Hrvatskoj u posljednjih deset godina prvenstveno su se bavili psihijatri i psiholozi, ali i sociolozi, etičari i teolozi. Fenomenom se sa strane umjetnosti bavila Suzana Marjanić koja je napisala esej '*Re-performans' kao re-enactment, re-construction, re-playing i re-doing: ili o tome kako 'čovjek ne može dva puta napraviti samoubojstvo'*', u: *Kazalište*, vol. XII., br. 39/40, 2009. Mateja Šakić promatrala je problematiku iz sociološkog gledišta u tekstu *Samoubojstvo kao društveni problem: rasprava iz sociološke perspektive* koji je objavljen, u: *Amalgam*, vol. 5., 2011. U časopisu *Filozofska istraživanja*, vol. 31., br. 2, Elvio Baccarini iznio je filozofska gledišta (*Utilitarizam, unutarnja perspektiva i pitanje samoubojstva*). U časopisu *Policija i sigurnost*, vol. 20., br. 2, objavljen je 2011. članak *Samoubojstva u suvremenom društvu*. Samoubojstvima se iz kriminalističke perspektive bavila i Mirjana Kondor-Langer u tekstu *Neke razlike između počinitelja ubojstava u obitelji s obzirom na počiniteljevo samoubojstvo post delictum*, u: *Kriminalistička teorija i praksa*, vol. 1., br. 1, 2014.

Iste godine izlazi i članak *Rizični čimbenici kod samoubojstva adolescenata (Medicina Fluminensis, vol. 50., br. 1)*. Grupa autora je 2014. objavila zanimljiv tekst *Dubinski komunikacijski osjećaji živih: smrt u suicidu*, u: *Mediji, kultura i odnosi s javnostima*, vol. 5., br. 1. Statistička analiza provodila se većinom na državnoj, odnosno republičkoj razini. Međutim, u zadnjih deset godina detaljno je obrađena mikroregija Bjelovarsko-bilogorska županija o kojoj je skupina autora napisala tri članka. *Analiza samoubojstava na području Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju od 1988. do 2005. godine*, objavljeno u *Liječničkom vjesniku*, vol. 132., br. 11-12, 2010. Isti autori pišu *Samoubojstva na području Bjelovarsko-bilogorske županije u prijeratnom, ratnom i poratnom razdoblju te razdoblju ekspanzije i recesije (Liječnički vjesnik, vol. 136., br. 11-12, 2014.)*. Već iduće godine objavljuju *Razlika između samoubojstava žena i muškaraca na području Bjelovarsko-bilogorske županije*, u: *Socijalna psihijatrija*, vol. 43., br. 2, 2015. Druga grupa autora je 2012. objavila rad *Diagnoses of Suicidum and Tentamen Suicidi in The Registers of Patients of The Kingdom of Yugoslavia's Banovina Public General Hospital in Bjelovar from 1931-1940.*, u: *Collegium antropologicum*, vol. 36. (4). U

posebnom članku obrađena su samoubojstva u Istri. Milan Radošević je 2017. u časopisu *Problemi sjevernog Jadrana* br. 16 objavio članak *Umorni od života: samoubojstva u Istarskoj provinciji za talijanske uprave između dva svjetska rata*.

O SAMOUBOJSTVU IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Za razliku od današnjih istraživača i novinara koji ovoj osjetljivoj temi pristupaju pažljivo, u međuraću to nije bio slučaj. U noveli Dinka Šimunovića *Dvije ceste* koja je objavljena u Božićnom prilogu *Novog doba* 1921., književnik daje svoje viđenje ovog fenomena u Dalmaciji te odnos dalmatinskog seljaka prema samoubojstvu (1921., str. 7–8.):

„Samoubojstvo je kod naših seljaka vrlo rijetko i neobično...

A zašto ? ...

Zato consiglieri, jer su psihično ne razvijeni... Nijedan se magarac nije dosad ubio, pa makar mu stanje bilo očajno...

Nekulturni ljudi ubijaju se jedino radi fizične boli, gladi i slično...”

Šimunović kroz kavanski razgovor svojih likova iznosi činjenicu da je stopa samoubojstava bila veća u urbanim sredinama. Prema njemu, veći stupanj civilizacije donosi veći broj samoubojstava. U članku *U čemu je tajna samoubojstva*, objavljenom u *Novom dobu*, donosi se prikaz knjige *O samoubojstvu* ruskog filozofa Berdjajeva. Prema autoru, psihologija samoubojstva psihologija je beznađa, a samoubojice su egocentrične. Također, akteri „ne mrze život kao takav, život uopće, već mrze svoj život”. Ipak odnos prema samoubojicama je pun razumijevanja jer „Ne treba osuđivati samoubojice već samoubojstvo kao grijeh, duhovni pad i slabost” (*U čemu je tajna*, 1932., str. 3.). Iznose se zanimljivi podaci: „Raspoloženje za dragovoljno oduzimanje života u prestonici i velikim varošima mnogo je veće nego u provinciji. Tako na svaka četiri samoubojstva u velikoj varoši dolazi po jedno samoubojstvo u provinciji” (*U čemu je tajna*, 1932., str. 3.). Novinar daje svoje viđenje, odnosno razlog tolike razlike: „najveća socijalna bijeda vlada u velikim gradovima dok su prilike u provincijama sviju zemalja znatno povoljnije” (*U čemu je tajna*, 1932., str. 3.).

Drago Magjer objavio je 1935. članak *O uticaju ekonomskih prilika na samoubojstvo i zločin (Nacrt za studiju)* koji je izašao u *Jadranskom dnevniku*. Iznosi svoja razmišljanja i poziva se na istraživanja bez navođenja izvora. Tako smatra da: „Ekonomske prilike mogu katkad da utiču na samoubojstvo, ali prije kod naglih ekonomskih promjena, kod ekonomske panike, nego kod stabilne ekonomske krize” (Magjer, 1935., str. 11.).

Dr. Ivo Glavan koji je radio na Neurološko-psihijatričnom odjelu Zakladne bolnice u Zagrebu je u *Liječničkom vjesniku* (br. 9, 1929.) objavio članak *O samoubijstvu*. Glavanova analiza zasniva se na uzorku od tristo pedeset dva pokušaja samoubojstva u razdoblju od 1924. do 1928., čiji su akteri zaprimljeni na Neurološko-psihijatrični odjel Zakladne bolnice u Zagrebu (Glavan, 1929., str. 443.). Svi spašeni bolesnici u bolnici bili su promatrani i ispitivani. Autor članka donosi općenite i stereotipima pune karakteristike pacijenata koje su obradili u bolnici:

„naglo mijenjanju raspoloženje, zapadaju iz jednog ekstrema u drugi, jedni su patološki optimiste, drugi pak bezrazložni pesimiste, razdražljivi su, vrlo lagano i neobično živo reagiraju na podražaje, na koje još normalan čovjek ne bi uopće reagirao, tako da njihova reakcija nije adekvatna podražaju. Nestalni su i neizdržljivi, klonu kod malih životnih neuspjeha, zapadaju u afekat, imaju sklonost k impulzivnim činima. Prilične su egoiste i asocijalni; pokazuju često sklonost k opijanju i povišeni nagon seksualnosti” (Glavan, 1929., str. 450.).

Liječenje u Zakladnoj bolnici bila je „individualna psihoterapija”. Samoubojstva od 1918. do 1939. u Dalmaciji uvjetovana su ponajprije završetkom Prvog svjetskog rata i povratkom velikog broja vojnika koji su proživjeli ratne strahote. Među njima se nalazio značajan broj invalida koji nisu više bili radno sposobni, kao i onih koji su patili od PTSP-a kojem se tada još nije pridavala velika pažnja. Novinari su se nakon završetka rata bavili političkim pitanjima (raspad Austro-Ugarske, stvaranje nove države i ujedinjenje sa Srbijom, strah od talijanske invazije, donošenje ustava itd.) te eventualno španjolskom gripom koja je tada harala. Istraživanje o samoubojstvima u Kanadi nakon rata otkrila su zapanjujući podatak – od ukupnog broja samoubojstava, 40 posto počinili su ratni veterani. Promatra li se uzorak muškaraca u dobi od 19 do 39 godina, bivši vojnici su činili čak 80 posto samoubojica. Samoubojstva kanadskih ratnih veterana bila su značajno podzastupljena u tadašnjim novinskim izvještajima u usporedbi s udjelom u ukupnom broju samoubojstava (Scotland, 2014.). Još nije provedeno slično istraživanje koje bi pokazalo jesu li statistike slične u Hrvatskoj. Razvojačeni povratnici s bojišta svakako su i u Kraljevini Jugoslaviji bili na margini društvenih zbivanja, posebice oni koji su se borili u neprijateljskoj austrougarskoj vojsci. Zbog toga nema mnogo izvještaja o samoubojstvima u ovom razdoblju jer jednostavno nisu bila u fokusu. Drugi bitan faktor koji je utjecao na povećan broj samoubojstava jest Velika gospodarska kriza koja je tridesetih godina zahvatila cijeli svijet.

Cilj je rada istražiti kvalitativne značajke prikaza samoubojstava u dnevnom tisku u Dalmaciji² između dva svjetska rata. Poradi nedostatka podataka nije moguća statistička analiza svih samoubojstava. Stoga se samoubojstva prikazana u novinama tretiraju kao uzorak. Budući da je cilj rada kvalitativna, a ne kvantitativna analiza u obradi podataka, koristit će se i izvještaji o neuspjelim pokušajima. U tim se slučajevima katkad nalazi više podataka o okolnostima, nego u izvještajima o uspješnim samoubojstvima. U analizu nisu uključene vijesti o nestalim osobama, u kojima novinar ili član obitelji izražava sumnju na samoubojstvo. U takvim slučajevima nestali bi se najčešće nakon nekoliko dana pojavili i vratili svojoj obitelji.

U radu će se na osnovi dostupnih novinskih izvještaja utvrditi je li zapažen tzv. Wertherov efekt u Dalmaciji. Ispitat će se je li došlo do povećanje broja samoubojstava na sličan način nakon objave određene vijesti. Posebna će pažnja biti usmjerena na slučajeve koji su detaljnije opisani. Analizirat će se je li došlo do sličnog samoubojstva dva tjedna od objave vijesti. Analizirat će se i samoubojstva u određenom mjestu u duljem vremenskom razdoblju. Pretpostavka je da je opasnost od imitacije varijabla ovisna ne samo o vremenu već i o geografskoj udaljenosti potencijalnih imitatora od izvornog samoubojstva. Utvrdit će se je li u određenim mjestima postojala sklonost pojedinim metodama.

U ovom članku obradit će se samo vijesti o slučajevima koji su se dogodili u Dalmaciji. Na ovaj će se način istražiti kako su onodobni novinari prenosili tragičnu vijest jer je u većini slučajeva novinar samostalno pisao vijest i tako određivao atmosferu teksta i skretao pažnju na detalje. Za razliku od tuzemnih, samoubojstva iz inozemstva prenošena su iz drugih tiskanih medija te su novinari prepisivali već objavljene vijesti.

UTJECAJ MEDIJA NA IMITACIJU SAMOUBOJSTAVA

Provedeno je mnoštvo znanstvenih istraživanja o imitaciji samoubojstava. Sustavna analiza pokazala je da medijska izvještavanja o samoubojstvima mogu potaknuti nova samoubojstva. Potencijal imitacija varira kao funkcija vremena. Najveća je opasnost prva tri dana od objave vijesti. Visoka opasnost traje oko dva tjedna, a katkad i dulje. Vremensko razdoblje ovisi o kvantitativnoj i kvalitativnoj zastupljenosti u medijima. Opasnost se povećava kada

² *Novo doba* izvještava o slučajevima u Dalmaciji koja se nalazi unutar Kraljevine SHS, poslije Kraljevine Jugoslavije. Nisu obuhvaćena područja koja su Rapalskim ugovorom 1921. pripala Italiji. Od većih gradova vijesti nisu obuhvaćale Zadar.

konzument medija (čitatelj ili gledatelj) prepoznaje sličnosti (dob, težak životni položaj, nesretna ljubav itd.) s protagonistom samoubojstva. Ako je samoubojica slavna osoba ili uzor konzumentu, veće su šanse za imitaciju. Imitaciji su posebno sklone osjetljive skupine (mladi ljudi i osobe koje pate od depresije). Detaljni opisi pojedinih metoda dovode do povećanja broja samoubojstava na opisani način (WHO, 2008., str. 6.).

Već je u 18. stoljeću počelo masovno oponašanje samoubojstva fiktivnog lika, mladog Werthera. Knjiga o samoubojstvu zbog nesretne ljubavi Johanna Wolfganga von Goethea potaknula je u Europi val samoubojstava mladih ljudi koji su očigledno oponašali fiktivni lik (pronađeni s knjigom ili obučeni kao lik). Takva se imitacija samoubojstava i danas naziva Wertherov efekt. Prvo ozbiljnije istraživanje provedeno je u Americi sedamdesetih godina 20. stoljeća. U promatranom su razdoblju 1947. – 1968. vijesti o samoubojstvima bile trideset tri mjeseca na naslovnica. Od trideset tri mjeseca, čak je u dvadeset šest mjeseci zabilježeno povećanje broja samoubojstava (Phillip, 1974., str. 340–354.). Suicidalno-poticajno izvještavanje uključuje senzacionalizam ili normalizaciju suicida, predstavljanje samoubojstva kao rješenja za probleme, smještanje vijesti na istaknuto mjesto (naslovnice) i višednevno ponavljanje izvještaja, detaljan opis samoubojstva i mjesta na kojemu je počinjeno, nepažljiv odabir naslova, fotografija ili videa, neprimjereno izvještavanje o ubojstvima poznatih i slavni. Poticaj na nova samoubojstva može biti i hiperboliziranje, kao npr. vijest o „valu samoubojstava”, izvještaji o „neuspješnom samoubojstvu”, što implicira da je smrt poželjan ishod. I pretjeranom uporabom riječi izvan osnovnog značenja, kao npr. sintagme „političko samoubojstvo”, javnost se desenzibilizira na stvarne tragedije (WHO, 2008., str. 6.).

Ako bi se pronašlo tijelo utopljenika ili osobe koja je poginula padom s visine, bila je potrebna istraga kako bi se utvrdio način i okolnosti smrti. Takve su se smrti mogle dogoditi na tri načina: samoubojstvo, ubojstvo i nesretni slučaj. Sud je na temelju izvještaja mrtvozornika utvrđivao uzrok nasilne smrti. U selu Otišić, u okolici Vrlike, dvanaestogodišnjak je nađen mrtav u bunaru. Uzrok smrti bilo je utapanje. Sudska komisija je na licu mjesta utvrdila da je riječ o samoubojstvu. Dječakov je otac odbio odluku, upozorivši na to da njegov sin nije imao motiva da se ubije. Bio je uvjeren da je riječ o kaznenom djelu (*Jadranski dnevnik*, 23. travnja 1934., str. 7.). Zanimljivo je da ni sud ni obitelj nisu posumnjali na nesretn slučaj.

Tijekom istraga smrti utvrđivano je najprije postoje li znakovi ozljeda na tijelu koje je nanijela druga osoba, odnosno postoje li naznake nasilne smrti.

Ako su se pronašle, samoubojstvo i nesretan slučaj bi se eliminiralo kao uzrok smrti te bi se konstatiralo ubojstvo. Ispitivani su obitelj i poznanici kako bi se otkrilo je li pokojnik prije pokušao ili najavljiivao samoubojstvo. Pratilo se i je li u vrijeme neposredno prije smrti imao problema ili naglih promjena ponašanja. I mentalne su bolesti redovito bilježene. Ako bi barem jedno od navedenog bilo utvrđeno, konstatirala se smrt samoubojstvom. Najsigurniji dokaz bilo je oprostajno pismo. Nesretan bi se slučaj zaveo kao uzrok kada se ne bi pronašli dokazi o ubojstvu ili samoubojstvu.

Tablica 1. Određivanje uzroka smrti metodom eliminacije (novinarska praksa u Dalmaciji 1918. – 1939.)

	Samoubojstvo	Ubojstvo	Nesretan slučaj
Oprostajno pismo	da	ne	ne
Znakovi nasilja	ne	da	ne
Prijašnji pokušaji samoubojstva	da	ne	ne
Najave samoubojstva	da	ne	ne
Mentalna bolest	da	ne	ne
Problemi	da	ne	ne

Ovisno o načinu počinjenja, može se govoriti o metodama s manje ili više smrtnih ishoda. Neke žrtve su pronađene žive te su umrle na putu u bolnicu ili u bolnici. Riječ je ponajprije o skoku s visine i trovanjima.

ANALIZA SLUČAJEVA PRIKAZANIH U DNEVNOM TISKU

Slučajevi su završili kao vijest jer su imali senzacionalistički potencijal ili su se dogodili u vrijeme kada nije bilo drugih, zanimljivijih vijesti te su urednici njima popunjavali stranice. Ne može se zaključiti koliko je uzorak samoubojstava o kojima su izvještavale novine reprezentativan. Zbog nedostatka druge literature i radova o statistici slučajeva samoubojstava iz ovog razdoblja, podatci će se analizirati i predstaviti u ovom članku uz napomenu već navedenih manjkavosti.

Analizirat će se lokalni slučajevi prikazani u dnevnim novinama u Dalmaciji. Riječ je o tiskovini *Novo doba* u kojoj su objavljene sto dvadeset tri vijesti (60,59 %) i *Jadranskom dnevniku* koji je donio osamdeset izvještaja (39,41 %) o slučajevima samoubojstva u Dalmaciji. Predmetno istraživanje obuhvatilo je vremensko razdoblje od 1918. do 1939. godine. Najraniji slučaj zabilježen je 11.

travnja 1918., a najkasniji 24. srpnja 1939. U promatranom razdoblju novine su izvjestile o dvjesto tri slučaja. O pojedinim samoubojstvima izvještavalo se danima. U analizi je korišten datum prve vijesti, a iz ostalih izvještaja uzeti su dodatni podatci. Analizirat će se dobna i spolna struktura umrlih. Prikazat će se i mjesečna i godišnja distribucija izvještaja u promatranom razdoblju.

Analizira li se zastupljenost izvještavanja na godišnjim razinama zamjetno je da je u vremenu od 1934. do 1936. objavljeno 52,22 % svih vijesti o lokalnim samoubojstvima u Dalmaciji u međuratnom razdoblju. Zbog nedostatka podataka nije moguće ustanoviti je li realan broj samoubojstava zaista porastao ili se novinskim izvještajima o ovakvim tragedijama podizala čitanost. Od 1918. do 1933. godišnje je izvještavano o jednom do šest slučajeva, s iznimkom 1926. kada ih je bilo jedanaest. Nakon 1936. godišnje se objavljivalo desetak vijesti o tragedijama.

Tablica 2. Vijesti o lokalnim slučajevima u dnevnom tisku 1918. – 1939.

1918.	1919.	1920.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
5	2	5	4	1	2	1	3
2,46 %	0,99 %	2,46 %	1,97 %	0,49 %	0,99 %	0,49 %	1,48 %
1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
11	3	6	1	4	6	6	6
5,42 %	1,48 %	2,96 %	0,49 %	1,97 %	2,96 %	2,96 %	2,96 %
1934.	1935.	1936.	1937.	1938.	1939.		
27	32	47	9	10	12		
13,30 %	15,76 %	23,15 %	4,43 %	4,93 %	5,91 %		

Novine su od 1918. do 1939. donijele vijesti o samoubojstvu ili pokušaju samoubojstva sto dvadeset jednog muškarca i osamdeset dvije žene. Muškarci su u svim statistikama zastupljeniji od žena. Tako vijesti o slučajevima u kojima su glavni akteri muškarci u Dalmaciji čine 59,60 %, a žene 40,39 %. Prosječna dob muškaraca u trenutku čina bila je 40,65 godina. Žene su bile malo mlađe te je njihov prosjek godina iznosio 31,15. Prosječna dob svih aktera bila je 36,90 godina.

Novinski izvještaji donose vijest o dobi aktera za devedeset sedam osoba, što je malo manje od polovice (47,78 %). Polovicu slučajeva činile su osobe

mlađe od 30 godina. Mladi od 18 godina činili su manji dio, tek 12,37 %. Mladež između 18 i 30 godine bila je najranjivija skupina koja je imala udio od čak 38,14 %. Druga najbrojnija dobna skupina su tridesetogodišnjaci koji su činili 16,49 %. Poslije njih najviše se stradavalo u četrdesetim i ranim pedesetim godinama (14,43 %). Udio osoba između 55 i 70 godina iznosio je 11,34 %, a stariji od 71 tek 7,22 %.

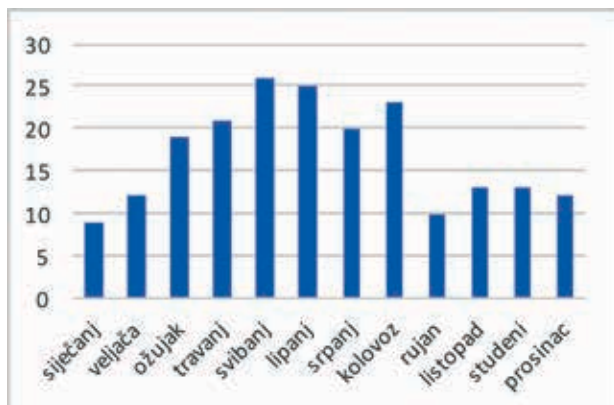
Tablica 3. Prikaz slučajeva po dobnim skupinama

Dob aktera	Broj	Udio
0 – 18	12	12,37 %
19 – 30	37	38,14 %
31 – 40	16	16,49 %
41 – 55	14	14,43 %
56 – 70	11	11,34 %
71 i više	7	7,22 %
–	97	–

Analizira li se mjesečna distribucija vidljivo je da je broj izvještaja u dnevnom tisku najniži u siječnju u kojem je objavljeno tek 4,43 % svih predmetnih vijesti. Od početka godine bilježi se kontinuirani mjesečni rast (veljača: 5,91 %, ožujak: 9,36 %, travanj: 10,34 %), do svibnja kada je dosegnut zenit (12,81 %). Broj ostaje visok u lipnju (12,32 %) nakon čega slijedi polagani pad, uz oscilaciju u kolovozu. Završetkom ljeta broj slučajeva naglo pada te uz manje oscilacije ostaje oko 5 do 6 % udjela sve do kraja godine.

Tablica 4. Mjesečna distribucija samoubojstava prikazanih u dnevnom tisku u Dalmaciji 1918. – 1939.

siječanj	veljača	ožujak	travanj	svibanj	lipanj
9	12	19	21	26	25
4,43 %	5,91 %	9,36 %	10,34 %	12,81 %	12,32 %
srpanj	kolovoz	rujan	listopad	studeni	prosinac
20	23	10	13	13	12
9,85 %	11,33 %	4,93 %	6,40 %	6,40 %	5,91 %

Slika 1. Mjesečna distribucija novinskih izvještaja o samoubojstvima u Dalmaciji u međuraću

U dvadeset sedam slučajeva akteri su ostavili oproštajno pismo, što je 13,30 % od ukupnog broja. Zastupljenost te prakse ravnomjerna je prema spolu. Od svih ženskih slučajeva, njih 14,63 % imalo je potrebu ostaviti pisani oproštaj, a isto je učinilo 12,40 % muškaraca. U oproštajnim pismima se katkad navodio razlog samoubojstva. Također se najbliže molilo za oprost. Iako je stav Katoličke crkve prije Drugoga vatikanskog koncila (1962. – 1954.) bio rigorozan prema samoubojicama³, u mnogim se pismima zaziva Božja pomoć te najbliže upućuje na molitvu.

Novine su za jedanaest osoba navodile pojedinosti o tome kome se ostavlja oproštajno pismo. Neka su bila nepersonalizirana, tj. posljednja obraćanja aktera nisu bila upućena točno određenoj osobi, već svijetu općenito. Jedno je pismo napisano kao obavijest da bi se otklonila svaka sumnja: „Ubijam se sam.” Troje aktera je pismo ostavilo roditeljima, dvoje bratu, po jedno ženi i djeci, a jedna starica rodbini. Troje je napisalo nekoliko pisama. Jedno od njih je ostavljeno policiji. Jedno oproštajno pismo napisano je na „zelenom listu aloje”, što je bilo posebno zanimljivo novinarima koji su tu činjenicu objavili u naslovu. Objavljeni su čak isječci i cijela pisma.

Prosječna dob svih osoba koje su ostavile pismo bila je 29,78 godina. Kod muškaraca je prosjek godina onih koji su ostavili pismo bio niži od općeg pro-

³ Samoubojicama se uskraćivao crkveni pogreb, mise zadušnice i pokop unutar posvećenoga groblja.

sjeka, 25,44 godine, a kod žena obratno. Osobe ženskog spola koje su napisale oproštaj imale su prosječno 33,11 godina.

Samo je za pedeset pet slučajeva navedeno doba dana kada se dogodila tragedija. Dvadeset slučajeva dogodilo se ujutro između 7 i 12 sati, što iznosi 36,36 %. Večernji sati (19 – 23) bili su fatalni sedamnaest puta (30,91 %). U popodnevnim satima, od podne do 18 sati, zabilježeno je jedanaest slučajeva (20 %), a u sitnim noćnim satima, od ponoći do šest ujutro, skončalo je sedmero osoba (12,73 %).

Najviše je izvještaja o samoubojstvima iz većih gradova – Splita, Šibenika i Dubrovnika. Razlozi su dvojaki. U europskim zemljama zabilježeno je više-struko više slučajeva u urbanim sredinama nego u ruralnim te je broj zasigurno bio najveći u spomenutim gradovima. I novinari koji su pisali izvještaje živjeli su u većim gradovima te su prenosili većinom vijesti iz svojih sredina jer su bili u neposrednoj blizini događaja. U većini vijesti navedeno je mjesto nesretnog događaja. U vrlo malo slučajeva поближе je navedeno mjesto događaja (spavaća soba, kuća, šuma, špilja, dućan, koliba, ured, obala).

Motiv je poznat u sto trinaest slučajeva (55,76 %). Financijske nevolje navedene su kao razlog dvadeset devet puta (14,29 %). To je najzastupljeniji motiv. Ljubavni problemi, odnosno nesretna ljubav bila je motiv u dvadeset šest slučajeva (12,81 %). U to se ubrajaju ne samo neuzvrćene već i tzv. zabranjene ljubavi, kada treća strana, obično roditelji jednog ili obaju ljubavnika, nije odobravala ljubavnu vezu.

Značajan udio u motivima čine duševne smetnje i poremećaji. Čak trideset slučajeva ili 14,79 % dovodi se u vezu s mentalnim stanjem žrtve. Detaljnija raščlamba daje ravnomjernu raspodjelu. Depresija je kao motiv napisana deset puta (4,93 %). Jednaku zastupljenost imaju motivi „rastrojenih živaca” i „duševne bolesti”. Novinari koji su pisali vijesti nisu bili liječnici i nije im bila dostupna liječnička dokumentacija žrtava. Psihijatrijsku raščlambu radili su na temelju glasila. „Živci” ili „rastrojenost” navođeni su kao motiv kod osoba koje prije nisu pokazivale znakove mentalne nestabilnosti. Taj je motiv rabljen kod osoba kojima se nije mogao pronaći drugi motiv jer nisu imali financijskih, ljubavnih i drugih problema te se njihov čin mogao protumačiti jedino trenutačnom pomračenosti uma. Depresiju su novinari pripisivali osobama kod kojih je okolina u vrijeme neposredno prije smrti primijetila nagle promjene ponašanja i povlačenja u sebe. Pod duševne bolesti zavedeni su razni oblici poremećaja koje su okolina, a možda i liječnik, primijetili kod osoba. Često je novinar napominjao da akter boluje već duže vrijeme. Za ni-

jedan slučaj nije dana točna dijagnoza, što daje naslutiti da se u tom razdoblju mentalno oboljeli nisu ni liječili, izuzevši one smještene u specijaliziranim bolnicama.

Ostale motivacije su znatno manje zastupljene. Neizlječiva fizička bolest navedena je jedanaest puta (5,52 %). Drugi motivi koji su navedeni za deset slučajeva (4,93 %) raznoliki su (impotencija, strah od pravosudne kazne, prkošenje roditeljima, prkošenje mužu itd.) Za čak devedeset osoba, što čini 44,33 %, nije poznat motiv. Motivima koji su navedeni u izvještajima valja pristupati oprezno jer su novinari katkad prema vlastitu nahođenju pisali po obrascu: motivacija mladih je „zasigurno nesretna ljubav”, a za starije trenutak „duševne depresije” ili „rastrojstva”.

Najzastupljenija metoda kojom su se akteri koristili bila je utapanje. Taj je način zabilježen u četrdeset osam vijesti, odnosno 23,65 % aktera upotrijebilo je tu metodu. Značajan je udio onih koji su kao metodu koristili vješanje, čak 17,24 % ili trideset pet slučajeva. Trideset tri vijesti govore o trovanju (16,26 %), a trideset jedna o upotrebi vatrenog oružja (15,27 %). Skok s visine korišten je dvanaest puta, što je 5,91 % svih slučajeva. Nanošenje rana na vratu te skok na tračnice korišteni su po šest puta, što čini udio od 2,96 %. Četvero je nanijelo rane na području abdomena (1,97 %), a dvoje na zapešću (0,99 %). Ostalih je metoda navedenih u vijestima bilo četrnaest, tj. 6,90 %. Za dvanaest slučajeva (5,91 %) nije navedeno koja je metoda korištena.

Muškarci su najviše koristili metode vješanja i nanošenja smrtonosnih rana vatrenim oružjem. Za svaku je metodu dostupno po dvadeset pet vijesti ili 20,66 %. Po učestalosti kod muškog spola slijedi utapanje, koje je imalo dvadeset četiri aktera (19,83 %). Drugi načini su znatno manje zastupljeni, kao npr. trovanje (7,44 %), skok s visine (6,61 %), nanošenje rana oštrim predmetom na predjelu vrata (4,13 %) i abdomena (3,31 %), skok na tračnice (2,48 %) i nanošenje rana na zapešću (0,83 %). Ostale metode koje su muškarci koristili čine 7,44 % novinskih izvještaja o samoubojstvima. Vijesti u kojima nisu navedeni načini čini 6,61 % slučajeva.

Žene su najčešće odabirale utapanje i trovanje. Zabilježena su po dvadeset četiri slučaja (29,27 %). Značajno je zastupljeno i vješanje, s deset vijesti (12,20 %), te nanošenje prostrijelnih rana vatrenim oružjem sa šest (7,32 %). Novine su izvijestile o samoubojstvima žena skokom s visine (4,88 %), skokom na tračnice pred vlak (3,66 %) te nanošenjem ozljeda oštrim predmetom na predjelu zapešća (1,22 %). Ostale metode zastupljene su kod žena sa 6,10 %. Kod 4,88 % slučajeva u kojima su žrtve žene, nije poznato koja je metoda korištena.

Tablica 3. Zastupljenost metoda samoubojstava u novinskim izvještajima u Dalmaciji u međuraću

Metoda	Broj slučajeva	%	Muškarci	%	Žene	%
Vješanje	35	17,24%	25	20,66%	10	12,20%
Trovanje	33	16,26%	9	7,44%	24	29,27%
Vatreno oružje	31	15,27%	25	20,66%	6	7,32%
Utapanje	48	23,65%	24	19,83%	24	29,27%
Skok s visine	12	5,91%	8	6,61%	4	4,88%
Nanošenje rana na vratu	6	2,96%	5	4,13%	1	1,22%
Skok na tračnice	6	2,96%	3	2,48%	3	3,66%
Nanošenje rana na zapešću	2	0,99%	1	0,83%	1	1,22%
Nanošenje rana na abdomenu	4	1,97%	4	3,31%	0	0,00%
Ostalo	14	6,90%	9	7,44%	5	6,10%
Nepoznato	12	5,91%	8	6,61%	4	4,88%
UKUPNO	203	100,00%	121	100,00%	82	100,00%

Može se zaključiti da su kod muškaraca najzastupljenije metode bile vješanje, vatreno oružje i utapanje, a kod žena utapanje, trovanje i vješanje. Najveća je razlika u zastupljenosti među spolovima kod trovanja (u korist žena) te upotrebi vatrenog oružja (u korist muškaraca).

Za dvadeset dva slučaja definirano je oružje kojim je tragedija počinjena. Pištolj, najčešće proizvodnje *Browning*, upotrijebljen je sedamnaest puta. Puškom se koristilo pet aktera. Novine su zabilježile da je u šesnaest slučajeva rana nanesena na predjelu glave, najčešće sljepoočnica, a na predjelu srca u sedam. Novinari su se u izvještavanju katkad koristili neprikladnim sintagmama, kao npr. „prosvirao sebi glavu”.

Pri nanošenju rana oštrim predmetom na zapešću, odnosno „rezanja žila”, gotovo je uvijek bila riječ o britvi za brijanje. Britva se redovito koristila i za nanošenje rana na vratu, a tu su metodu novinari opisivali kao „rezanje grkljana”. Zabilježen je slučaj kada si je u kolovozu 1935. u Lećevici tijekom radova u polju četrdesetogodišnja žena srpom nanijela ozljede na vratu od kojih je preminula. Nož se pak koristio rijetko, a isključivo za nanošenje rana oštrim predmetom na abdomenu. Ta je metoda u novinama navođena kao „nož u trbuh”. Zbog blizine mora upravo je utapanje korišteno najviše. Trideset je aktera tako počinilo samoubojstvo. Druga metoda utapanja, češća u selima u zaleđu, bila je skok u bunar.

Pri trovanju najčešće korišteno sredstvo bio je lysol/lizol. U vijestima se spominje čak petnaest puta. Jedan izvještaj čak spominje količinu i cijenu otrova koji je žrtva kupila. Lysol ili lizol bilo je dezinfekcijsko sredstvo koje se proizvodilo od 1889. Godine 1911. lizol je postao najčešće sredstvo u samoubojstvima trovanjem u Njemačkoj i Australiji. Znalo se da oralnim uzimanjem uzrokuje tegobnu smrt, ali je bio lako dostupan, što je bio razlog njegove popularnosti („Lysol Poisoning”, 1912., II.). Koristila su se još i ova sredstva: rastvor kamene sode, karbolna kiselina, octena kiselina, karbola, terpentin, kaustična soda, otrovna kiselina, tablete veronala, vitriol, tinetura i tablete luminal. Zabilježena je i smrtonosna smjesa od šest aspirina, dvije igle i kopče.

Za vješanje je najčešće korišteno stablo, deset puta, a kućna greda četiri. Preferencija upućuje na sklonost otvorenom prostoru, tj. prirodi i javnoj objavi svoga čina ili zatvorenom prostoru koji daje privatnost. Akteri slučajeva u Dalmaciji bili su većinom domaći stanovnici. Međutim, bila je značajna brojka stranaca. Od ukupnog broja samoubojstava u Dalmaciji između 1918. i 1939., bilo je dvadeset sedam stranaca, što iznosi udio od 13,30 % ukupnog broja slučajeva u promatranom razdoblju. Dio njih je doselio zbog posla, a u nekoliko slučajeva akteri su ciljano doputovali da bi proveli svoj naum.

Za četrdeset pet aktera navedena su zanimanja koja su bila raznolika. Osam puta se navodi seljak/seljakinja, a po četiri žandar, trgovac i finandijaš. Ostala zanimanja koja su navedena u tekstovima su: pomoćnik u dućanu, trgovac, općinski redar, poštarski službenik, brijački pomoćnik, upravitelj poreznog ureda, veleposjednik, vojnik, oficir, pastir, učiteljica, mlinar, đak, fotograf, radnik, graničar, cestar, domaćica, student, pekar, krojačica, učitelj, načelnik općine te kuharica.

Kod šest aktera zabilježeni su raniji pokušaji samoubojstva. Riječ je repetitivnom suicidalnom ponašanju, odnosno o visokorizičnim osobama. Za

osam je osoba navedeno da su okolini najavljivali svoj čin. Takvo se ponašanje redovito tumačilo kao privlačenje pozornosti. Od dvjesto tri slučaja, sto osamdeset dva su završila smrtnim ishodom. Dvadeset jedan akter je preživio svoj čin. Od onih koji su spašeni, jedanaestero je pokušalo okončati život trovanjem, osmero utapanjem, po jedno vješanjem i nanošenjem rana oštrim predmetom na predjelu vrata.

Novinski naslovi važan su element novinske vijesti jer je to prvo, a često i jedino, što se od vijesti pročita. Sto pedeset osam vijesti ili 77,83 % ukupnog broja imalo je jasno istaknut naslov koji se isticao od ostatka teksta.

Tablica 4. Zastupljenost podataka u naslovima vijesti o samoubojstvima

	Identitet	Lokacija	Zanimanje	Motiv
Broj vijesti u kojima se spominje	12	33	43	24
Udio	7,59 %	20,89 %	27,22 %	15,19 %
	Metoda	Dob	Nacija	Spol
Broj vijesti u kojima se spominje	15	30	6	11
Udio	9,49 %	18,99 %	3,80 %	6,96 %

U naslovima se najčešće spominjalo zanimanje aktera, čak četrdeset tri puta, odnosno 27,22 %. Mjesto, odnosno naselje u kojem se dogodila tragedija spominje se trideset tri puta, odnosno u 20,89 % naslova. U 18,99 % vijesti, tj. trideset puta, spominje se dob žrtve. Navedeno je koliko akter ima godina ili dob života (mladić, djevojka, starac, itd.) Motiv je zastupljen dvadeset četiri puta, tj. u 15,19 % vijesti. Metoda je navedena petnaest puta (9,49 %), a u dvanaest naslova, što je udio od 7,59 %, napisan je puni identitet žrtve – ime i prezime. Spol se spominje jedanaest puta (6,96 %), a strano podrijetlo (Slovenac, Poljakinja, Beograđanin itd.) šest, što je 3,80 %. U naslovima se spominjalo i bračno stanje (udovica), kaznena odgovornost (robijaš), sklonost promiskuitetu (bludnica) te fizičke i mentalne bolesti (paralitičar, slaboumnost). Epiteti kojima se iskazivalo zgražanje nad samoubojstvom rijetko su navođeni. Tako je riječ „grozno” u naslovima upotrijebljena pet, a „jezivo” dva puta.

USPOREDBA

Komparativnu analizu s drugim regijama ili zemljama nije moguće provesti zbog nedostatka podataka. Svjetska zdravstvena organizacija WHO statistiku o samoubojstvima sustavno počinje voditi tek od 1950. godine. Fragmentarna usporedba moguća je s Istrom i Zagrebom, o kojima su Radošević i Glavan napisali članke.

U Istri su, kao i u Dalmaciji, najčešće korištene metode bile vješanje i utapanje, koje su uglavnom činile više od 50 % svih slučajeva. Međutim, za razliku od dalmatinskih slučajeva, trovanje i vatreno oružje u Istri znatno su manje zastupljeni. U obje je regije zamjetna velika zastupljenost vojnog osoblja među muškarcima (Radošević, 2017., str. 95.). Podatci o zagrebačkim samoubojstvima iz Glavanova članka nisu reprezentativni, baš kao ni oni iz dnevnog tiska. U Zagrebu je 80 % primljenih u Zakladnu bolnicu samoubojstvo pokušalo trovanjem. Taj podatak pokazuje da je najveći broj pokušaja samoubojstava koji nisu završili fatalno bio trovanjem. U Zakladnoj je bolnici, u usporedbi s Dalmacijom, podzastupljen broj slučajeva utapanja. Razlog tomu treba tražiti u geografskom položaju Dalmacije, pokraj mora. Najveći gradovi u kojima je stopa suicida najviša nalaze se uz more te ta činjenica povećava vjerojatnost pokušaja utapanjem. Valja ukazati na to da se prije Drugoga svjetskog rata Zagreb nalazio isključivo s lijeve obale Save te je bio razmjerno daleko od same rijeke. Sedamdesetih godina dolazi do urbanizacije na desnoj obali i formiranja Novog Zagreba. Time Zagreb postaje grad na rijeci. Za daljnje istraživanje zagrebačkih samoubojstava bilo bi zanimljivo provjeriti je li nakon toga porastao postotak utapanja među metodama samoubojstava. Zanimljiv je i podatak da su u Zagrebu, prema Glavanu, bračne razmirice bile najzastupljeniji motiv.

U članku se iznose podatci koji pokazuju porast broja slučajeva od početka 20. stoljeća do izdavanja članka. Godine 1900. Zagreb je imao 61.000 stanovnika i te su godine zabilježena samo 23 samoubojstva, a 1928. su zabilježena 94 slučaja na 140.000 stanovnika. Broj stanovnika se udvostručio, a broj suicida učetverostručio. Zanimljivo je da je npr. Beograd imao više stanovnika od Zagreba, ali je broj samoubojstava od 1919. do 1928. bio približno jednak, odnosno stopa suicida bila je veća u Zagrebu (Glavan, 1929., str. 447.).

U *Statističkom godišnjaku Kraljevine Jugoslavije* tek se 1937. samoubojstva odvajaju od „ubistava i nesreća” kao uzroka smrti. Analiza uzroka smrti moguća je samo za 1937., 1938. i 1939. godinu. Osim statistike na državnoj razini, predloženi su podatci po banovinama. Primorska banovina obuhvaćala je većinu

povijesne Kraljevine Dalmacije pa bi mogla poslužiti kao referentna pokrajina. Međutim, u godišnjaku za 1939. godinu podatci su djelomično dani za Primorsku, a djelomično za novoformiranu Hrvatsku banovinu. Podatke za grad Split fragmentarno donose novine. Samo su za tri godine obrađeni podatci o broju samoubojstava. U 1934. godini u Splitu je zabilježeno šest samoubojstava ili 1,15 % svih smrti („Opadanje mortaliteta”, 1935., str. 5.). Pet je slučajeva bilo u 1935. godini (0,80 %) („Mortalitet kroz”, 1936., str. 7.). U 1936. godini počinjeno je deset samoubojstava koji su činili 1,43 % ukupnog broja smrtnih slučajeva u gradu („Split u 1936”, 1937., str. 5.). Iduće je godine u Splitu zabilježen jedan samoubojica (0,13 %) („Splitska općina se povećala”, 1938., str. 7.). Nedostatak podataka onemogućuje detaljniju komparativnu analizu samoubojstava u Dalmaciji između dvaju svjetskih ratova sa susjednim regijama.

Valja pripomenuti da je stopa samoubojstava u Primorskoj banovini, koja je obuhvaćala većinu današnje Dalmacije i dijelove Hercegovine, 1937., 1938. i 1939. (5,60; 4,50; 4,28) bila upola manja od državnog prosjeka Kraljevine Jugoslavije (11,35; 10,65; 10,95).

Tablica 5. Stope samoubojstava u Kraljevini Jugoslaviji i Primorskoj banovini 1937. – 1939.

Stopa samoubojstava	1937.	1938.	1939.
Primorska banovina	5,60	4,50	4,28
Kraljevina Jugoslavija	11,35	10,65	10,95

Izvor: *Statistički godišnjaci Kraljevine Jugoslavije* za godine 1937., 1938. i 1939., 1938., 1939., 1940.

Glavan spominje talijanska istraživanja o mjesečnoj periodičnosti. Broj samoubojstava u Italiji dosežao je maksimum u svibnju i lipnju, a minimum je zabilježen u prosincu i siječnju (Glavan, 1929., str. 448.; Vidoni, 1923., str. 44.). Ta je distribucija slična mjesečnoj raspodjeli slučajeva prikazanih u dalmatinskom tisku. Podaci o spašenima u Zagrebu drukčiji su, što je posljedica nereprezentativnosti uzorka. Najveći broj samoubojstava dogodio se u studenome, a najmanji u veljači (Glavan, 1929., str. 448.).

ANALIZA OPONAŠANJA NA MIKROLOKACIJI

U ovom će se poglavlju analizirati oponašanje samoubojstava na mikrolokacijama u Dalmaciji, o kojima su izvijestile tadašnje novine. O samou-

bojstvima u Erveniku kod Zadra novine su donijele tri vijesti. Prvi je slučaj zabilježen 1925., a riječ je o devetnaestogodišnjakinji. Jedanaest godina poslije *Jadranski dnevnik* piše o starcu od sedamdeset sedam godina. Godine 1939. novinar izvještava o muškarcu, bez dodatnih detalja. To su jedina tri slučaja iz Ervenika o kojima su novine izvijestile od 1918. do 1939.; svima im je zajedničko to što je metoda bila utapanje skokom u bunar (*Novo doba*, 7. ožujka 1935., str. 4.; *Jadranski dnevnik*, 31. ožujka 1936., str. 4.; *Novo doba*, 15. srpnja 1939., str. 4.). Zbog velikoga vremenskog razmaka između slučajeva klasičnom se metodom ne može utvrditi povezanost. No kako je riječ o manjemu mjestu u kojem je povezanost između stanovnika veća, može se pretpostaviti da je vremensko razdoblje utjecaja irelevantnije.

Novo doba je 1935. javilo da je u Otišiću kraj Vrlike seljak počinio samoubojstvo vješanjem. Iduće godine su u istom selu zabilježena dva identična samoubojstva. U nedalekim Maovicama se 1937. također dogodilo samoubojstvo vješanjem (*Novo doba*, 7. lipnja 1937., str. 5.; „Samoubojstvo starca”, 1936., str. 4.; „Objesio se 80-godišnji starac”, 1936., str. 5.; „Seljak počinio samoubojstvo”, 1935., str. 4.). Između slučajeva prošla su više od dva tjedna (srpanj 1935., svibanj 1936., studeni 1936. i lipanj 1937.). Međutim, u dvadeset tri mjeseca na mikrolokaciji gdje nisu zabilježeni drugi, istom su metodom počinjena četiri samoubojstva. To daje naslutiti međusobnu ovisnost i utjecaj prethodnih slučajeva na sljedeće.

Novine su u međuratnom razdoblju objavile vijesti o tri slučaja u Benkovcu. Sva su trojica aktera bili muškarci i koristili su istu metodu – vješanje. Jedan je imao dvadeset tri godine, drugi četrdeset, a za trećeg nije navedena dob. Između slučajeva proteklo je dulje vrijeme (1927., 1935. i 1936.) (*Novo doba*, 7. travnja 1927., str. 3.; *Jadranski dnevnik*, 23. srpnja, 1935., str. 4.; *Jadranski dnevnik*, 11. srpnja 1936., str. 5.). Kraće vremensko razdoblje između prvog slučaja i moguće imitacije zabilježeno je u Skradinu. Dvadesetdvogodišnja djevojka objesila se 22. svibnja 1936. Ni mjesec dana poslije, 18. lipnja, u istom je mjestu istom metodom stradala sedamnaestogodišnjakinja. Sličnosti su tih dvaju slučajeva spol, dob i metoda. Različito je jedino okruženje. Prvi se slučaj zbio na otvorenom prostoru, tj. ispod stabla smokve, a imitacija je u zatvorenom prostoru, tj. u kući (greda) („Samoubijstvo 17-godišnje djevojke”, 1936., str. 5.; „Djevojka počinila samoubijstvo”, 1936., str. 5.).

U Šibeniku su muškarac i žena nepoznate dobi krajem ljeta 1936. u razmaku od petnaest dana popili dozu lizola. Žena je uspješno spašena, a muškarac je podlegao ozljedama („Pokušala samoubojstvo”, 1936., str. 6.; „Kovač zbog nesretne ljubavi”, 1936., str. 5.). U Dubrovniku je 8. lipnja 1936. muškarac ne-

poznate dobi okončao život skokom u more. Isto je pet dana poslije napravila šezdesetogodišnjakinja (Jadranski dnevnik, 8. lipnja 1936., str. 4.; „Samoubojstvo starice”, 1936., str. 5.).

Može se zaključiti da u Dalmaciji nije došlo do masovnog oponašanja samoubojstava u istom mjestu. Ipak, postoje naznake da su pojedini slučajevi potaknuli neke druge, odnosno da je bilo slučajeva imitacije. Dosadašnja istraživanja pokazala su da unutar dva tjedna od objave vijesti postoji opasnost od imitacije. Zbog malog uzroka ne mogu se dati konačni zaključci, ali postoje naznake da je razdoblje visoke opasnosti od imitacije dulje od dva tjedna u manjim sredinama u kojima se vijest širi usmenom predajom, a ne preko novina.

ANALIZA OPONAŠANJA RADI NOVINSKIH IZVJEŠTAJA

U daljnjem tekstu analizirano je jesu li novine korektno izvještavale o slučajevima i jesu li izvještaji poticali na nova samoubojstva, odnosno je li se nakon određenog izvještaja u kratkom razdoblju dogodilo slično samoubojstvo (metoda, lokacija) sličnog aktera (dob, spol, zanimanje).

Krajem 1918. u razmaku od samo devet dana *Novo doba* je izvijestilo o tri samoubojstva vatrenim oružjem. Sve tri žrtve bili su muškarci. Slučaj u Gružu dogodio se samo dan poslije onoga u Splitu (*Novo doba*, 12. prosinca 1918., str. 4.; *Novo doba*, 13. prosinca 1918., str. 4.; *Novo doba*, 3. prosinca 1918., str. 4.). Od 3. do 13. prosinca 1918. zabilježena su tri slučaja nanošenja fatalnih ozljeda vatrenim oružjem u Šibeniku, Splitu i Gružu (Dubrovnik). Radilo se o muškim osobama starim dvadeset osam i sedamnaest godina te o osobi nepoznate dobi. Novine su izvijestile o sva tri slučaja. Motivi su bili različiti (nesretna ljubav, optužnica zbog krađe i živci) (*Novo doba*, 3. prosinca 1918., str. 4.; *Novo doba*, 12. prosinca, 1918., str. 4.; *Novo doba*, 13. prosinca, 1918., str. 4.). Utapanje žene na Pašmanu 14. travnja 1934. možda je potaknulo dvostruko samoubojstvo istom metodom dviju prijateljica u Splitu tjedan dana poslije („Samoubijstvo žene”, 1934., str. 5.; „Misteriozna sudbina”, 1934., str. 4.). Djevojka od dvadeset pet godina iz Pirovca bacila se 8. kolovoza 1934. pod vlak. Dva dana poslije tako je skončala žena u Splitu nepoznate dobi. Kod obje je motiv bio obiteljski problem. Prvu je suprug potjerao iz kuće, a drugoj je završio u zatvoru (*Jadranski dnevnik*, 8. kolovoza 1934., str. 5.; „Samoubistvo protjerane žene”, 1934., str. 5.). Skok na tračnice ispred jurećeg vlaka specifičan je i rijedak način koji se koristio u Dalmaciji. Zato je sumnja na imitaciju dva dana nakon prvog slučaja još veća. Tri pokušaja utapanja mladih djevojaka bilježe se od 22.

i 31. prosinca 1934. te 8. siječnja 1935. Dva su bila u Splitu, a jedno u obližnjim Jesenicama. Informacije su u izvještajima oskudne („Pokušaj samoubijstva”, 1934., 3.; *Novo doba*, 22. prosinca 1934., 3.; „Pokušaj samoubijstva mlade”, 1935., str. 4.). Slučaj vješanja 15. srpnja 1935. u Benkovcu (muškarac zbog financijskih problema) pratila je istovjetna tragedija mladića u Benkovcu koji je patio od neizlječive bolesti („Samoubistvo očajnika”, 1935., str. 4.; *Novo doba*, 23. srpnja 1935., str. 4.). Ženska osoba nepoznate dobi objesila se u Kistanju 4. svibnja 1936. Već 22. svibnja dvadesetogodišnja djevojka je jednako stradala, a četiri dana poslije i starac od osamdeset godina koji je živio u Otišiću („Objesio se”, 1936., str. 5.; „Djevojka počinila samoubijstvo”, 1936., str. 4.; *Novo doba*, 4. svibnja 1936., str. 4.).

U Dalmaciji između dva rata nije bilo samoubojstava poznatih osoba čija bi smrt potaknula ponavljanja. Jedini književnik koji se spominje bio je mladi i perspektivni Miljenko Bukarica-Ivanović (1906. – 1925.) koji se u dobi od samo devetnaest godina otrovao lizolom na ulici (*Novo doba*, 21. travnja 1925., str. 5.). *Novo doba* donosi vijest o trovanju studenta filozofije. *Novo doba* je 1933. objavilo više opširnih vijesti o tragediji mladog para B. H. i G. A⁴. Zbog protivljenja roditelja njihovoj ljubavnoj vezi, skončali su pokraj svjetionika koristeći revolver. Novinski izvještaji su iscrpni, puni detalja te romantizirani. Svakako je riječ o neadekvatnom prenošenju vijesti o tragediji. Objavljeni su govori s pogreba, detalji susreta roditelja ljubavnikâ u mrtvačnici, izjave prijatelja, javna pisma roditelja. Branko i Grozdana su 1933. novinskim izvještavanjem pretvoreni u splitske Romea i Juliju. Naveden je razgovor roditelja iz mrtvačnice: „Kad se nismo mogli sprijateljiti u sreći svoje djece, evo smo se sprijateljili u njihovoj smrti”, koji je definitivno poticajan za daljnje tragedije („Tragičan svršetak”, 1933., str. 6.; „Ganutljiv ispraćaj”, 1933., str. 6.; „Grozdana Aljinović”, 1933., str. 6.).

„Život je stara poderana ploča” naslov je vijesti uz prateći podnaslov „Filozofsko rezonovanje mladog brijačkog pomoćnika koji ponovno prijeti samoubijstvom zbog nesretne ljubavi”. Mladić kojem novine daju četvrtinu pete stranice već se prije pokušao ubiti revolverom. Vijest u detalje opisuje kako je akter došao do revolvera kojim je pucao. Kao uzrok pokušaja samoubojstva brijački pomoćnik je naveo nesretnu ljubav: „Jedna mlada Splićanka sa kao more plavim očima i tijelom salitim od mramora, zanjela ga je i opčarala. Bez nje život mu je izgledao besmislen i glup” („Život je stara”, 1935., str. 5.). Novinar prenosi mladićeve riječi iz pisma upućenog prijatelju (koje je ovaj prošli-

⁴ Novine donose puni identitet (ime i prezime).

jedio redakciji) u kojem život uspoređuje s gramofonskom pločom. Vijest je puna poetike i romantike te katkad prelazi u patetiku. Koristeći snažne lirске motive u vijestima, samoubojstvo se prikazuje kao nešto romantično.

Dvadesetosmogođišnja služavka iz Šibenika najavila je 1935. samoubojstvo ostavljajući oproštajno pismo koje novinar donosi u cijelosti. Poslije je, međutim, pronađena u bolnici. Krila je, naime, trudnoću od poslodavaca jer ju je zaručnik napustio („Najavila samoubojstvo”, 1935., str. 4.). *Novo doba* je 1939. pomoglo policiji u identifikaciji jednog samoubojice. Fotografija pronađena uz tijelo objavljena je u večernjem izdanju novina te je aktera prepoznao njegov znanac („Ustanovljeno je ko”, 1939., str. 5.). Radilo se o Slovincu čiji boravak nije bio prijavljen policiji.

Neprijmjereno izvještavanje i odabir naslova svakako su zamjetni pri izvještavanja o slučaju kovačkog radnika kod Šibenika: „Originalno samoubojstvo duševno oboljelog kovačkog radnika u Prvić Šepurini kod Šibenika. U samoubilačkoj namjeri V. D. (navedeno puno ime i prezime) postavio veću količinu dinamita na grudi iznad srca sa upaljenim fitiljom – eksplozijom dinamita ne samo što je usmrćen i raskomadan ostao na mjestu mrtav nesretni radnik nego su zamalo nastradali i njegovi stari roditelji – eksplozija i jaka detonacija koja je uzburkala cijelo selo – strašni prizori poslije eksplozije u spavaćoj sobi” („Originalno samoubojstvo”, 1936., str. 4.). Originalnost se uvijek veže uz nešto pozitivno. Tim naslovom negativnost tragedije stavlja se u drugi plan. Također se potiče na inovativnost drugih metoda te banalizira cijeli događaj.

Akter koji je opisan kao mladi Musliman koji je volio „noćno društvo, pjesmu, tambure, vino i mladu konobaricu. Često je sjedio dugo u gostioni, slušao pjesmu, pio vino i zanosio se zvucima sevdalinki i gledao mladu konobaricu”, pozdravio se nakon opijanja u omiljenoj gostioni riječima „Zbogom narode i svijetu” te pokušao ubiti. Ostavio je oproštajno pismo na poleđini vlastite fotografije. Tekst koji je akter ostavio ispunjen je fatalizmom: „Prodao sam svoj imetak, a nije mi žao. Zbogom narode i cio svijet. Pozdravite mi sve moje djevojke u Evropi kroz novine” („Sevdah, vino i mlada”, 1931., str. 4.). Naslov vijesti glasi „Sevdah, vino i mlada Bežika natjerali ga na samoubojstvo”. Novinar tekstom slavi boemski, kavanski, stil života koji je bio raširen krajem 19. i početkom 20. stoljeća, a koji su popularizirali književnici. Pjesma, vino i žene su glavna mladićeva preokupacija. Budući da je za sve to potreban novac, mladić ga je prikupio prodajom imetka. On ne izražava žaljenje zbog svoga čina, smatra da ga je dobro utrošio i da se investicija isplatila. Opisom hedonističkih užitaka u vijesti o samoubojstvu novinar ga definira kao nešto

poželjno i ugodno, čak i logičnim završetkom bezbrižna života ispunjena užicima.

Novo doba donosi vijest o jednom slučaju u kojem detaljno opisuju mjesto tragedije „Samoubijstvo je počinio u vrlo romantičnom predjelu. Tu je jedna kućica sa tri čempresa i lijep pogled na meje i more” („Samoubijstvo nepoznata čovjeka”, 1929., str. 3.). Time se događaj romantizira, posebice zato što članak završava upravo tim pasusom. Mlada žena je 1934. svojoj obitelji ostavila oproštajno pismo. Međutim, novinari su saznali da je najava samoubojstva bila samo paravan za bijeg s ljubavnikom. Naslov je glasio: „Mjesto da počinu samoubijstvo pobjegla s ljubavnikom” („Mjesto da počinu”, 1934., str. 5.). Igrom riječi novinarski naslov daje dojam da je žena trebala počinu samoubojstvo te da je odstupila od svoga prvotnog plana.

Primjeri primjerenih izvještaja su rjeđi, a najviše ih je bilo 1920-ih. Tada su iznošene samo najosnovnije informacije, najčešće spol, dob, lokacija i metoda. Svakako je primjeren naslov „Samoubica slavi svog spasitelja”. Samoubojstvo se predstavlja kao nešto pogibeljno i nepoželjno, od čega se treba čuvati.

Nisu pronađeni dokazi koji bi upućivali na to da je došlo do masovne imitacije samoubojstava o kojima su novine izvještavale. Postoje naznake da su pojedinačni slučajevi potaknuti prijašnjim. Međutim, zbog nedostatka podataka te razmjerno malog uzorka nema posve čvrstih dokaza koji bi potvrdili tu tezu. Većina se izvještaja o samoubojstvima u Dalmaciji nalazila na trećoj ili četvrtoj stranici među vijestima iz lokalnog okruženja. Na naslovnici bi se takve novosti našle tek ako bi bila riječ o nekom stranom političaru. Opširnost je izvještaja raznolika. Neka su samoubojstva detaljno opisana, za druga su donesene tek šture informacije. Osim tuzemnih, donose se vijesti o inozemnim samoubojstvima. Riječ je redovito o prenošenju vijesti iz stranog tiska. „Komandant Beograda pokušao samoubistvo” objavljeno je na naslovnici 11. studenoga 1937. Članci nisu potpisani te se ne može ustanoviti koliko je članka koji novinar napisao, odnosno kolika je osobna novinareva fascinacija smrću koju je zadovoljavao pišući članke o samoubojstvima.

ZAKLJUČAK

U Kraljevini Jugoslaviji samoubojstva se statistički obrađuju tek od 1936. godine. Krajem tridesetih godina došlo je do unutarnje administrativne reorganizacije (osnivanje Banovine Hrvatske) zbog čega nije moguće statistički obraditi samoubojstva u Dalmaciji za vrijeme Kraljevine SHS/Jugoslavije.

Jedini su izvor informacija novinski izvještaji. Dva najveća tiskana dnevnika bila su *Novo doba* i *Jadranski dnevnik*, oba sa sjedištem u Splitu. U ovom članku obrađene su vijesti o samoubojstvima tih dvaju dnevnika, koja su se dogodila u Dalmaciji u razdoblju od 1918. do 1939. godine.

Statistička analiza podataka iz dnevnih novina daje neke karakteristike dalmatinskih samoubojstava u međuraću. Mjesečna distribucija pokazuje da se o samoubojstvima najviše izvještavalo u svibnju i lipnju. Podatci iz susjedne Italije daju naslutiti da je mjesečna distribucija novinskih vijesti o samoubojstvima pratila stvarnu brojku slučajeva. Najčešća je metoda u Dalmaciji bilo utapanje. Bio je visok i udio vješanja i trovanja te uporabe vatrenog oružja. Analiza pokazuje da su muškarci bili skloniji vješanju i vatrenom oružju, a žene trovanju. Zamjetna je visoka zastupljenost mladih osoba u ukupnom broju samoubojstava. Prosječna je dob samoubojica bila 29,78 godina. Samoubojstva su se najčešće događala u jutarnjim satima.

Više istraživanja dokazalo je da detaljni medijski izvještaji o samoubojstvima mogu potaknuti njihovu imitaciju. Novinari i urednici između dva svjetska rata nisu se brinuli o posljedicama koje njihovi izvještaji mogu uzrokovati. Prema današnjim uputama Svjetske zdravstvene organizacije, novinski su tekstovi iz dalmatinskih novina prije Drugoga svjetskog rata neprimjereni. Dalmatinski novinari su u međuraću objavljivali previše detalja o načinu počinjenja samoubojstava. Katkad su bili neosjetljivi prema pokojniku i njegovoj obitelji. Posebno je problematično bilo romantiziranje čina, motiva ili lokacije. Redovito je dolazilo i do grubog kršenja privatnosti aktera te navođenja njegova punog identiteta, često i u naslovu.

Vremenskom analizom izvještaja utvrđeno je da u Dalmaciji nije došlo do masovnog oponašanja samoubojstava o kojima su izvještavale novine. Ipak, zabilježeni su sporadični slučajevi samoubojstava koji su imitirali prethodne. U nekim mikrolokacijama (manjem naselju i njegovu susjedstvu) postoje dokazi da su se neka samoubojstva dogodila pod utjecajem prijašnjih slučajeva. Međutim, vremensko razdoblje između izvornih i oponašanih slučajeva varira od nekoliko tjedana do deset godina. To daje naslutiti da vrijeme nije varijabla u imitacijama samoubojstava počinjenima u mikrolokacijama. Razlog je tome što se u manjim sredinama vijest o samoubojstvu širi usmenom predajom te ostavlja dublji emocionalni trag na stanovnike jer su poznavali samoubojicu.

LITERATURA

1. Adler, A. (1984). *Samoubistvo i samoubilačke ideje*. Beograd: Prosveta.
2. Baccarini, E. (2011). Utilitarizam, unutarnja perspektiva i pitanje samoubojstva. *Filozofska istraživanja*, 31(2), 263–275.
3. Crosby, A. E., Ortega, L. & Melanson C. (2011). *Self-directed Violence Surveillance: Uniform Definitions and Recommended Data Elements, Version 1.0*. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
4. Durkheim, E. (1997). *Samoubistvo*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
5. Čatipović, V., Bilonić, G. & Novalić D. (2010). Analiza samoubojstava na području Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju od 1988. do 2005. godine. *Liječnički vjesnik*, 132(11-12), 345–351.
6. Čatipović, V., Degmečić, D., Drobac, M., Čatipović M. & Šklebar, D. (2015). Samoubojstva na području Bjelovarsko-bilogorske županije u prijeratnom, ratnom i poratnom razdoblju te razdoblju ekspanzije i recesije. *Socijalna psihijatrija*, 43(2), 1–86.
7. Graovac, M. & Prica, V. (2014). Rizični čimbenici kod samoubojstva adolescenata. *Medicina Fluminensis*, 50(1), 74–79.
8. Glavan, I. (1929). O samobijstvu. *Liječnički vjesnik*, 9, 442–451.
9. Kondor-Langer, M. (2014). Neke razlike između počinitelja ubojstava u obitelji s obzirom na počiniteljevo samoubojstvo post delictum. *Kriminalistička teorija i praksa*, 1, 11–28.
10. Marjanić, S. (2009). “Re-performans’ kao re-enactment, re-construction, re-playing i re-doing: ili o tome kako ‘čovjek ne može dva puta napraviti samoubojstvo’”. *Kazalište*, XII(39/40), 116–129.
11. Pavlović, E., Vučić Paitl, M. & Pešić, V. (2014). Dubinski komunikacijski osjećaji živih: smrt u suicide. *Media, culture and public relations*, 5(1), 47–51.
12. Phillips D. P. The influence of suggestion on suicide: Substantive and theoretical implications of the Werthereffect. *American Sociological Review*, 39(3), 340–354.
13. Poredoš, Lavor, D., Jerković S. & Radišić, N. (2011). Samoubojstva u suvremenom društvu. *Policija i sigurnost*, 20(2), 230–235.
14. Radošević, M. (2017). Umorni od života: samoubojstva u Istarskoj provinciji između dva svjetska rata. *Problemi sjevernog Jadrana*, 16, 79–102.
15. Scotland, J. (2014, 24. ožujka). *Soldier Suicide after the Great War: A First Look*. <https://activehistory.ca/2014/03/soldier-suicide-after-the-great-war-a-first-look/>
16. Sklebar, D., Vrabec-Matkovic, D., Catipovic, M. & Sklebar, I. (2012). Diagnoses of Suicidum and Tentamen Suicidi in The Registers of Patients of The Kingdom of Yugoslavia's Banovina Public General Hospital in Bjelovar from 1931–1940. *Collegium antropologicum*, 36(4), 1205–1209.
17. Opšta državna statistika (1938). *Statistički godišnjak Kraljevine Jugoslavije za godinu 1937*. Beograd: Opšta državna statistika.
18. Opšta državna statistika (1939). *Statistički godišnjak Kraljevine Jugoslavije za godinu 1938*. Beograd: Opšta državna statistika.
19. Opšta državna statistika (1940). *Statistički godišnjak Kraljevine Jugoslavije za godinu 1939*. Beograd: Opšta državna statistika.

20. Šakić, M. (2011). Samoubojstvo kao društveni problem: rasprava iz sociološke perspektive. *Amalgam*, 5, 67–81.
21. Vidoni, G. (1923). *Medicina fondamenti di assistenza psichiatrica*. Milano.
22. World Health Organization (2008). *Preventing Suicide-A Resource for Media Professionals*.

IZVORI

1. Djevojka počinila samoubijstvo. *Jadranski dnevnik* (22. svibnja 1936.), 5.
2. Ganutljiv ispraćaj ljubavnika Branka i Grozdane, *Novo doba* (3. ožujka 1933.), 6.
3. Grozdana Aljinović i Branko Hribar, *Novo doba* (4. ožujka 1933.), 6.
4. Kovač zbog nesretne ljubavi počinio samoubojstvo, *Jadranski dnevnik* (20. kolovoza, 1936.), 5.
5. Lysol Poisoning, *Argus* (10 siječnja 1912.), 11.
6. Magjer D., O uticaju ekonomskih prilika na samoubistvo i zločin (Nacrt za studiju), *Jadranski dnevnik* (9. ožujka 1935.), 11.
7. Mortalitet kroz posljednje dvije godine je napadno malen, *Jadranski dnevnik* (8. veljače 1936.), 7.
8. Misteriozna sudbina dviju djevojaka iz hotela Praha, *Novo doba* (21. travnja 1934.), 4.
9. Mjesto da počini samoubijstvo pobjegla s ljubavnikom, *Jadranski dnevnik* (5. studenoga 1934.), 5.
10. Najavila samoubojstvo a kasnije pronađena u rodilištu bolnice, *Jadranski dnevnik* (13. lipnja 1935.), 4.
11. Opadanje mortaliteta u prošloj godini, *Novo doba* (5. siječnja 1935.), 5.
12. Objesio se 80-godišnji starac, *Jadranski dnevnik* (26. svibnja 1936.), 5.
13. Objesio se 80-godišnji starac vješanje, *Jadranski dnevnik* (26. svibnja 1936.), 5.
14. Pokušala samoubojstvo, *Jadranski dnevnik* (4. rujna 1936.), 6.
15. Pokušaj samoubijstva, *Novo doba* (31. prosinca 1934.), 4.
16. Pokušaj samoubijstva mlade djevojke, *Novo doba* (8. siječnja 1935.)
17. Samoubijstvo nepoznata čovjeka, *Novo doba* (11. veljače 1929.), 3.
18. Samoubijstvo žene, *Jadranski dnevnik* (1934, travanj 14), 5.
19. Samoubijstvo 17-godišnje djevojke, *Jadranski dnevnik* (18. lipnja 1936.), 5.
20. Samoubistvo očajnika u Lumbardi, *Novo doba* (15. srpnja 1935.), 4.
21. Samoubistvo protjerane žene, *Jadranski dnevnik* (10. kolovoza 1934.), 5.
22. Samoubojstvo starca, *Jadranski dnevnik* (24. studenoga 1936.), 4.
23. Samoubojstvo starice, *Jadranski dnevnik* (13. lipnja 1936.), 5.
24. Seljak počinio samoubojstvo, *Novo doba* (4. srpnja 1935.), 4.
25. Sevdah, vino i mlada Bežika natjerali ga na samoubijstvo, *Novo doba* (26. kolovoza 1931.), 4.
26. Split u 1936: rađanja, vjenčanja, bolesti i smrti, *Novo doba* (4. ožujka 1937.), 5.
27. Splitska općina se povećala za 460 lica, *Novo doba* (13. ožujka 1938.), 7.
28. Šimunović D., Dvije ceste, *Novo doba* (25. prosinca 1921.), 7-8.
29. Tragičan svršetak jedne ljubavi, *Novo doba* (1. ožujka 1933.), 6.
30. Originalno samoubojstvo duševno oboljelog kovačkog radnika u Prvić Šepurini kod Šibenika, *Jadranski dnevnik* (18. ožujka 1935.), 4.

31. U čemu je tajna samoubistva, *Novo doba* (14. svibnja 1932.), 3.
32. Ustanovljeno je ko je nepoznati samoubojica, *Novo doba* (8. svibnja 1939.), 5.
33. Život je stara poderana ploča, *Jadranski dnevnik* (21. travnja 1935.), 5.
34. *Novo doba* (3. prosinca 1918.), 4.
35. *Novo doba* (12. prosinca 1918.), 4.
36. *Novo doba* (13. prosinca 1918.), 4.
37. *Novo doba* (7. ožujka 1925.), 4.
38. *Novo doba* (21. travnja 1925.), 5.
39. *Novo doba* (7. travnja 1927.), 3.
40. *Jadranski dnevnik* (8. kolovoza 1934.), 5.
41. *Jadranski dnevnik* (1934. travanj 23), 7.
42. *Novo doba* (22. prosinca 1934.), 4.
43. *Jadranski dnevnik* (23. srpnja 1935.), 4.
44. *Novo doba* (23. srpnja 1935.), 4.
45. *Jadranski dnevnik* (1936. ožujak 31), 4.
46. *Novo doba* (1936. svibanj 4), 4.
47. *Novo doba* (1937. lipanj 7), 5.
48. *Jadranski dnevnik* (1936. lipanj 8), 4.
49. *Jadranski dnevnik* (1936. srpanj 11), 5.
50. *Novo doba* (15. srpnja 1939.), 4.

SUMMARY

The paper analyzed texts of newspaper reports of suicides in Dalmatia that occurred in the period between the two world wars. Words used in headlines were analyzed separately. Suicides were statistically analyzed according to age, gender, method, location, and monthly distribution.

Most of the cases were reported during May and June. During 1936 and 1937, there was a rapid increase of suicides in media coverage. There is no evidence that the number of suicides really increased during these years. Statistics show the existence of gender preferences for certain suicide methods. The morning was the most common time of day for suicide in Dalmatia. Newspapers were inappropriate according to today's WHO instructions. Texts were full of details, the romanticization of suicide and violation of deceased person's privacy. Results of the research showed that news reports did not cause mass suicide imitations. However, there are cases of individual imitations. In some micro-locations (smaller settlements and their surroundings), there is evidence that some cases were influenced by earlier suicides. However, the time period between original and imitated cases varies from few weeks to ten years. This shows that time is not variable in imitations performed in micro-locations.

Keywords: *suicide, Dalmatia, interwar period, newspapers, imitations*